РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 2
№ 4 (10)

Липень – серпень 2017 р.

DOI 10.53672/ej.4.2017

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2017. Том 2, № 4 (10)

Липень–серпень 2017 року

Київ · 2017
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.4.2017
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2017. Т. 2, № 4 (10) (липень–серпень 2017 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2017. — 37 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2017
© Видавник Назаров О. А., 2017

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **6**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **7**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **8**

Хомуленко Б. В. **Модель ментальних** карт реальності в контексті верифікації брехні **8**

Трофимов Т. Ф. **Визначальні мотивації** в техніці детекції брехні **10**

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа **12**

Мотлях О. І. **Поліграфні тести** в експертній практиці: правила їх побудови та прийоми застосування **12**

Коровін В. В., Сошников А. П. Способи виявлення протидії поліграфним перевіркам **14**

Назаров О. А. **Словник-довідник фахівця** з проведення психофізіологічних досліджень з застосуванням поліграфа **16**

Назаров О. А. **Проблеми впровадження** міжнародних стандартів у сфері застосування поліграфа в Україні **18**

1.3. Міжнародний досвід та співробітництво **29**

Макконнелл Б., Вебер Т. Дж. Особливості використання поліграфа у ФБР США: альтернативні й традиційні підходи **29**

Елементи графології в політичному профайлінгу: Олександр Іванович Фармагей, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник . . . **31**

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ **33**

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Що означає «реферативно-науковий журнал»? Це видання, у якому оригінальні наукові статті поєднано з рефератами праць, уже опублікованих деінде. Реферат коротко передає зміст першоджерела, а під його назвою наведено, де і коли працю оприлюднено вперше. Позначка «Реферат» біля матеріалу підказує: повний текст варто прочитати в першоджерелі, а наш журнал допоможе його знайти.[6]

Дорогі читачі! Наука про людину в суді змінюється щороку, і цей номер — тому підтвердження. У випуску 2017. Том 2, № 4 (10) — 8 матеріалів; головні теми: поліграф і виявлення обману, теорія та історія спеціальних знань, міжнародний досвід.

> *Новина зі світу судової експертизи. 18 серпня 2017 р. у США підписано Закон Rapid DNA Act of 2017 (Public Law 115-50), який запровадив систему використання правоохоронцями приладів Rapid DNA для повністю автоматизованого отримання ДНК-профілю зі зразка та доручив директорові ФБР встановити стандарти й процедури їх застосування, зокрема для внесення даних до системи CODIS.*[7]

Судовими експертами не народжуються — ними стають завдяки знанням, практиці й цікавості. Цей номер — добрий початок. Свіжі події — у розділі «Новини журналу».

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

МОДЕЛЬ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ РЕАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВЕРИФІКАЦІЇ БРЕХНІ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Хомуленко Б. В.

Реферат. Хомуленко Б. В. виходить із того, що достовірність повідомлення залежить не лише від сенсорних сигналів, які можна зафіксувати під час спілкування, а й від структури особистості, інтелектуального рівня, особливостей емоційних і когнітивних процесів мовця. Мета статті полягає в описі моделі ментальних карт реальності (МКР) як інструменту класифікації особистості, що має полегшити верифікацію та інтерпретацію брехні в повсякденній комунікації й психотерапевтичній роботі. Теоретичною основою слугують праці з нейролінгвістичного програмування (Б. Боденхамер, М. Холл), психології емоцій (К. Ізард, Є. П. Ільїн) і розпізнавання брехні (П. Екман, В. Фрізен). За автором, МКР засвоюються від соціальної групи, створюються на основі досвіду зворотного зв'язку й пристосовуються до нових контекстів, а їхні шаблони задають «імпринти», сформовані у спілкуванні зі значущими людьми в дитинстві та юності. Виокремлено дев'ять профілів МКР: «Інструмент», «Містик», «Офісний планктон», «Альтератор», «Вчений», «Ечівер», «Мудрець», «Геній» і «Філософ». Для кожного описано спосіб життя, рівень соціального й емоційного інтелекту та характерні особливості брехні. У перших профілів брехня здебільшого спонтанна і її легко виявити, «Містик» відрізняється інтенсивнішим проявом провини й страху викриття, а «Офісний планктон» уже планує брехню й елементарно протидіє її розпізнаванню. Для «Альтератора» та «Вченого» фокус верифікації зміщується на мікроміміку та контекстний аналіз повідомлення, у «Ечівера» можливі самогіпноз, цілеспрямована візуалізація й техніки НЛП, що потребує мультиконтекстного тесту та роботи з метаемоціями. Верифікація у трьох останніх профілів, за автором, украй складна через високий самоконтроль, у «Філософа» навіть над фізіологічними реакціями. Сам автор визнає, що практичні аспекти моделі важко передати в тексті; емпіричних даних про валідність профілів стаття не містить, а прикладне застосування в роботі психолога заплановано на подальші дослідження. Модель може зацікавити психологів, профайлерів і поліграфологів як орієнтир для планування бесіди, але потребує перевірки перед використанням в експертній практиці.

Ключові слова: брехня, верифікація брехні, ментальна карта реальності, імпринт, профілі особистості, емоційний інтелект, мікроміміка, розпізнавання обману, нейролінгвістичне програмування, профайлінг.

The Model of Mental Maps of Reality in the Context of Lie Verification

Khomulenko B. V.

Abstract. Khomulenko B. V. starts from the premise that the truthfulness of a message depends not only on sensory cues observable in communication but also on the speaker's personality structure, intellectual level and emotional and cognitive processes. The article describes a model of mental maps of reality as a tool for classifying personality that is intended to make the verification and interpretation of lies in everyday communication and psychotherapy more precise. The theoretical background includes neuro-linguistic programming (Bodenhamer and Hall), the psychology of emotions (Izard,

Ilyin) and deception research by Paul Ekman and Wallace Friesen. Mental maps are adopted from one's social group, created through feedback and adapted to new contexts, while their templates are set by imprints formed in contact with significant people in childhood and youth. Nine profiles are proposed: Instrument, Mystic, Office Plankton, Alterator, Scientist, Achiever, Sage, Genius and Philosopher, each characterised by lifestyle, level of social and emotional intelligence and typical features of lying. Lies of the first profiles are mostly spontaneous and easy to detect; the Mystic shows stronger guilt and fear of exposure; the Office Plankton already plans lies and uses basic countermeasures. For the Alterator and Scientist, verification shifts to facial micro-expressions and contextual analysis, while the Achiever may use self-hypnosis, purposeful visualisation or neuro-linguistic programming techniques, requiring a multi-context test and work with meta-emotions. Verification in the last three profiles is described as extremely difficult because of high self-control, in the Philosopher even over physiological reactions. The author acknowledges that the practical aspects of the model are hard to convey in writing, and no empirical data on the validity of the profiles are reported, so the model may serve psychologists, profilers and polygraph examiners as an untested heuristic.

Keywords: lie, lie verification, mental map of reality, imprint, personality profiles, emotional intelligence, micro-expressions, deception detection, neuro-linguistic programming, profiling.

Першоджерело: *Хомуленко Б. В. Модель ментальних карт реальності у контексті верифікації брехні. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2013. Вип. 46 (1). С. 232–237.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 13.07.2014.*

References

1. Khomulenko B. V. Model mentalnykh kart realnosti v konteksti veryfikatsii brekhni [The Model of Mental Maps of Reality in the Context of Lie Verification] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/525-model-mentalnykh-kart-realnosti-v-kontekste-verifikatsii-lzhi (onovlena versiia vid 27.03.2020). [in Ukrainian].

2. Khomulenko B. V. Model mentalnykh kart realnosti u konteksti veryfikatsii brekhni. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykholohiia. 2013. Vyp. 46 (1). S. 232–237. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_46(1)__29 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ВИЗНАЧАЛЬНІ МОТИВАЦІЇ В ТЕХНІЦІ ДЕТЕКЦІЇ БРЕХНІ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Трофимов Т. Ф.

Реферат. Трофимов Т. Ф. ставить під сумнів усталену серед практикуючих психофізіологів думку, що поліграф є лише реєстратором емоційних станів, а не детектором брехні, і заперечує її, спираючись на власну практику понад 10 000 досліджень. Мета праці полягає в тому, щоб з'ясувати, які мотиви визначають виникнення значущих реакцій під час детекції брехні, і застерегти від підміни методики «знання винного» відтворенням картини події в судово-експертній практиці. Автор поєднує теоретичний розгляд нейрофізіологічних уявлень про пам'ять (утворення енграми, проміжна й довготривала пам'ять, гіпотеза голографічної організації пам'яті, рухова, чуттєва, емоційна, логічна й механічна пам'ять) з аналізом випадків зі скринінгових перевірок. Обстежуваний, який перед тестуванням зізнався керівництву в привласненні частини коштів від угоди й дістав запевнення, що наслідків не буде, не виявив реакцій на перевірочні запитання, хоча слід події в його пам'яті, безперечно, зберігся. Так само щире зізнання у вживанні легкого наркотику після першого пред'явлення запитання знімає подальші реакції. Звідси головне положення: слід пам'яті є необхідною, але не достатньою умовою емоційної реакції, а вирішальними чинниками виступають усвідомлення провини й мотив уникнення загрози покарання; для невинуватого обстежуваного діє мотив уникнення соціальної оцінки, який знімає передтестова установка. Детектор брехні, за Трофимовим, становить систему з приладу, методичного прийому й досвідченого поліграфолога, у якій вирішальна роль належить оператору. Автор критикує використання тестів форматів GKT і POT для відтворення картини події: такі тести часто виявляються «порожніми», динаміка показників лежить у діапазоні шуму, тривалість обстеження (не менше 10 тестів із трьома-чотирма повтореннями) і психологічне навантаження зростають, а висновки про участь чи вину стають помилковими. Тест GKT, на його думку, має містити стимул, завідомо значущий для винуватого, а відтворювати картину події доцільно лише після встановлення вини. Положення праці стануть у пригоді поліграфологам і судовим експертам під час вибору методики, а юристам допоможуть критично оцінювати допустимість таких результатів у кримінальному провадженні.

Ключові слова: детекція брехні, поліграф, психофізіологічне тестування, мотив уникнення покарання, усвідомлення провини, слід пам'яті, енграма, методика знання винного, тест GKT, тест POT, передтестова установка, судова експертиза.

Determining Motivations in the Technique of Lie Detection

Trofymov T. F.

Abstract. Many practising psychophysiologists regard the polygraph merely as a recorder of emotional states rather than a lie detector. Drawing on more than 10,000 examinations from his own practice, Trofimov T. F. challenges this view and examines which motives actually produce significant responses in lie detection. The paper combines a theoretical discussion of the neurophysiology of memory (engram formation, intermediate and long-term memory, the holographic hypothesis and the main types of memory) with observations from screening and pre-employment testing. An examinee who had confessed to his management that he had appropriated part of the proceeds of a deal, and had been assured there would be no consequences, showed no responses to relevant questions, although the memory trace obviously remained; a sincere admission of having tried a soft drug likewise re-

moved further reactions. The author concludes that memory traces are a necessary but not sufficient condition for an emotional response. The decisive factors are awareness of guilt and the motive to avoid the threat of punishment, whereas for an innocent examinee the motive of avoiding social evaluation is removed by the pretest instruction. A lie detector is therefore a system of instrument, technique and experienced examiner, in which the examiner has the decisive role. The author criticises the use of GKT and POT formats for reconstructing the picture of an event: such tests often prove empty, with response dynamics within the noise range, they extend testing to at least ten tests repeated three or four times and may lead to erroneous conclusions about involvement or guilt. A GKT test should contain a stimulus known to be significant for the guilty person, and event reconstruction is appropriate only after guilt has been established. The paper is relevant to polygraph examiners choosing a technique and to lawyers assessing such evidence.

Keywords: lie detection, polygraph, psychophysiological testing, motive to avoid punishment, awareness of guilt, memory trace, engram, guilty knowledge test, GKT, POT, pretest instruction, forensic examination.

Першоджерело: *Трофимов Т. Ф. Определяющие мотивации в технике детекции лжи. Москва, 24.01.2012.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 02.02.2017.*

References

1. Trofymov T. F. Vyznachalni motyvatsii v tekhnitsi detektsii brekhni [Determining Motivations in the Technique of Lie Detection] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/671-opredelyayushchie-motivatsii-v-tekhnike-detektsii-lzhi (onovlena versiia vid 03.02.2017). [in Ukrainian].

2. Trofimov T. F. Opredelyayushchie motivatsii v tekhnike detektsii lzhi. Moskva, 24.01.2012. URL: http://www.poligraftest.ru/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ПОЛІГРАФНІ ТЕСТИ В ЕКСПЕРТНІЙ ПРАКТИЦІ: ПРАВИЛА ЇХ ПОБУДОВИ ТА ПРИЙОМИ ЗАСТОСУВАННЯ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Мотлях О. І.

Реферат. Мотлях О. І., доктор юридичних наук і професор кафедри кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, виходить із того, що поліграф в Україні не має законодавчого закріплення, а ефективність психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа (ПФЕВП) у відкритому кримінальному провадженні залежить насамперед від якості тестів, підготовлених експертом-поліграфологом. Мета статті полягає в аналізі підготовки тестів на основі «непрямих» і «прямих (безпосередніх)» методів та їх практичного застосування. Автор спирається на праці В. О. Варламова, О. В. Бєлюшиної, О. Г. Венеріної, В. В. Семенова, М. В. Корчагіна, Є. І. Замиліна, В. І. Барка та інших дослідників. Поліграфні тести визначено як словесні стимули, що збуджують окремі частини підкоркової області зі зміною діяльності вегетативної нервової системи. Описано три етапи роботи: підготовчий (вивчення копій протоколів, експертних висновків, фото- й відеоматеріалів і з'ясування предмета експертного завдання), передтестову бесіду (психологічний контакт, стан здоров'я й уживання медикаментів чи алкоголю, роз'яснення права на відмову, попередній досвід перевірок, пробний тест, обговорення запитань, письмова згода) та остаточне формулювання тесту. Автор наголошує, що ініціатор експертизи не може перекладати на поліграфолога вирішення питання про винуватість, а висновок не має переваги перед іншими доказами. До «непрямих» методів віднесено тест винних знань і тест приховуваної інформації з однорідними уточнювальними запитаннями, що потребують з'ясування джерела обізнаності особи; до «прямих» належать тести з іррелевантними, релевантними й контрольними запитаннями, які застосовують після непрямих. Розглянуто види контрольних запитань (щодо минулого, теперішнього часу, за Дж. Рейдом), правило, за яким їхній обвинувальний зміст не повинен перевищувати змісту релевантних, провокаційні запитання та запитання «відволікальної проблеми» К. Бакстера. У суперечці щодо повторення тестів автор пропонує дво-, триразове пред'явлення одного тесту. Стаття корисна поліграфологам, слідчим і адвокатам для оцінювання якості тестів у висновку експерта.

Ключові слова: поліграф, експерт-поліграфолог, психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа, поліграфні тести, передтестова бесіда, тест винних знань, тест приховуваної інформації, контрольні запитання, релевантні запитання, кримінальне провадження.

Polygraph Tests in Expert Practice: Rules for Their Construction and Techniques of Application

Motliakh O. I.

Abstract. Motliakh O. I., a doctor of law and professor at the National Academy of Internal Affairs, starts from the fact that the polygraph has no statutory basis in Ukraine, so the effectiveness of a psychophysiological examination using a polygraph in criminal proceedings depends above all on the quality of the tests prepared by the polygraph examiner. The article analyses how tests based on indir-

ect and direct methods are constructed and applied. Drawing on works by V. A. Varlamov, O. V. Beliushina, O. G. Venerina, V. V. Semenov and other researchers, the author defines polygraph tests as verbal stimuli that excite parts of the subcortical region and change the activity of the autonomic nervous system. Three stages are described: preparation, including study of copies of case materials and clarification of the expert task; the pre-test interview, covering rapport, health and use of medication or alcohol, explanation of the right to refuse, previous polygraph experience, a trial test, discussion of questions and written consent; and the final formulation of the test. The author stresses that the party ordering the examination cannot shift to the examiner the question of guilt and that the expert opinion has no priority over other evidence. Indirect methods, the guilty knowledge test and the concealed information test, use homogeneous clarifying questions and require establishing the source of the person's knowledge; direct methods combine irrelevant, relevant and control questions and are applied after the indirect ones. Types of control questions, the rule that their accusatory content must not exceed that of relevant questions, provocative questions and Backster's outside issue questions are discussed. In the debate on repeating tests, the author recommends presenting the same test two or three times. The paper helps polygraph examiners, investigators and defence lawyers assess the quality of tests used in expert opinions.

Keywords: polygraph, polygraph examiner, psychophysiological examination using a polygraph, polygraph tests, pre-test interview, guilty knowledge test, concealed information test, control questions, relevant questions, criminal proceedings.

Першоджерело: *Мотлях О. І. Поліграфні тести в експертній практиці: правила їх побудови та прийоми застосування. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 2. С. 219–224.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 13.05.2015.*

References

1. Motliakh O. I. Polihrafni testy v ekspertnii praktytsi: pravyla yikh pobudovy ta pryiomy zastosuvannia [Polygraph Tests in Expert Practice: Rules for Their Construction and Techniques of Application] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/598-poligrafnye-testy-v-ekspertnoj-praktike-pravila-ikh-postroeniya-i-priemy-ispolzovaniya (onovlena versiia vid 27.04.2017). [in Ukrainian].

2. Motliakh O. I. Polihrafni testy v ekspertnii praktytsi: pravyla yikh pobudovy ta pryiomy zastosuvannia. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2015. № 2. S. 219–224. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2015/61.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ПРОТИДІЇ ПОЛІГРАФНИМ ПЕРЕВІРКАМ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Коровін В. В., Сошников А. П.

Реферат. Коровін В. В. і Сошников А. П. виходять з того, що майже всі обстежувані, причетні до подій, які розслідуються, уміло чи невміло намагаються протидіяти поліграфу, а вільний доступ до відомостей про технології психофізіологічного обстеження (ПФО) і способи боротьби з ними знижує точність результатів і підриває імідж професії. Актуальність проблеми, за авторами, підтверджує й те, що Міністерство оборони, ФБР, Secret Service та інші спецслужби США досі ведуть закриті дослідження протидії й контрпротидії із залученням Д. Раскіна, Д. Ліккена, Ч. Хонтса. Мета статті полягає в систематизації способів виявлення протидії та обґрунтуванні системного підходу до контрпротидії. Протидією автори вважають лише свідомі дії причетної особи, спрямовані на спотворення реакцій, щоб уникнути викриття; спроби контролювати дихання без мети обдурити поліграф, «спортивний інтерес» непричетного чи неадекватна поведінка через помилки поліграфолога до неї не належать. Окрім умовної класифікації способів (фізичні, інтелектуальні, фармакологічні, гіпноз, психічна саморегуляція, комунікативні прийоми), запропоновано практичний поділ протидії на професійну, якої навчають у спецслужбах і яку експертно майже неможливо виявити без спеціальних технічних і програмних засобів (можливо, аналізу енцефалограми), та побутову. Побутова протидія буває спонтанною або підготовленою й зазвичай має помітні ознаки в поведінці та реактограмі, насамперед у каналах дихання й рухової активності, іноді в АТ, КГР і ФПГ. Автори формулюють «парадокс протидії»: що легше в людини перемикається увага на запитання тесту, то більші її здібності до психічної протидії. Системний підхід поєднує комплекс методів і технічних засобів виявлення, методичні прийоми, що знижують ефективність протидії, та активні контрприйоми поліграфолога, які мають психологічно «зламати» установки обстежуваного. Як технічний засіб описано поліграфну систему «Диана-02», що аналізує латентний час відповіді, рухову активність і нетипові зміни дихання. Положення статті допоможуть поліграфологам і судовим експертам оцінювати достовірність результатів опитування з використанням поліграфа.

Ключові слова: поліграф, протидія поліграфу, контрпротидія, психофізіологічне обстеження, професійна протидія, побутова протидія, парадокс протидії, реактограма, латентний час відповіді, поліграфолог.

Methods for Detecting Countermeasures in Polygraph Examinations

Korovin V. V., Soshnykov A. P.

Abstract. Almost every examinee involved in an investigated event tries, skilfully or not, to counter the polygraph, and free access to information on psychophysiological examination techniques and on ways to beat them threatens both the accuracy of individual examinations and the reputation of the profession. Korovin V. V. and Soshnikov A. P. note that US agencies, including the Department of Defense, the FBI and the Secret Service, continue closed research on countermeasures involving D. Raskin, D. Lykken and C. Honts. The authors define countermeasures as deliberate actions of a person involved in the event aimed at distorting physiological responses to avoid detection; attempts to control breathing without intent to deceive, an uninvolved person's sporting interest or reactions provoked by the examiner's errors are excluded. Beyond the conventional classification into physical, intellectual, pharmacological, hypnotic, self-regulation and communicative methods, they propose a

practical division into professional countermeasures acquired through special-service training, which are practically undetectable without dedicated hardware and software, and everyday countermeasures, spontaneous or prepared, which usually leave visible signs in behaviour and in the charts, primarily in respiration and movement channels and sometimes in blood pressure, electrodermal and photoplethysmographic signals. They formulate a countermeasure paradox: the more easily a person switches attention to test questions, the greater their capacity for mental countermeasures. A systemic approach combines technical detection, methodological techniques that reduce the effect of countermeasures and the examiner's active counter-techniques aimed at breaking the examinee's behavioural set. The Diana-02 polygraph system, which analyses response latency, motor activity and atypical breathing, is presented as an example. The paper helps examiners and forensic experts assess the reliability of polygraph results.

Keywords: polygraph, polygraph countermeasures, anti-countermeasures, psychophysiological examination, professional countermeasures, everyday countermeasures, countermeasure paradox, polygraph chart, response latency, polygraph examiner.

Першоджерело: *Коровин В. В., Сошников А. П. Способы выявления противодействия полиграфным проверкам.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 31.03.2017.*

References

1. Korovin V. V., Soshnykov A. P. Sposoby vyiavlennia protydii polihrafnym perevirkam [Methods for Detecting Countermeasures in Polygraph Examinations] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/691-sposoby-vyyavleniya-protivodejstviya-poligrafnym-proverkam (onovlena versiia vid 01.04.2017). [in Ukrainian].

2. Korovin V. V., Soshnikov A. P. Sposoby vyyavleniya protivodeystviya poligrafnym proverkam. URL: http://спфи.рф/publikatsii/v-v-korovin-a-p-soshnikov-sposoby-vyyavleniya-protivodejstviya-poligrafnym-proverkam (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

СЛОВНИК-ДОВІДНИК ФАХІВЦЯ З ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА[1]

Назаров О. А.

Реферат. Назаров О. А. представляє власну комп'ютерну програму «Словник-довідник фахівця з проведення психофізіологічних досліджень з застосуванням поліграфа», видану 2017 р. у Києві на CD-диску й доступну для завантаження (183 Мб). Потребу в такому виданні автор пояснює тим, що поліграфологові треба постійно мати під рукою визначення найуживаніших поліграфологічних термінів, якими описують проведене дослідження, і щодня розширювати професійний словник термінів, висловів і пояснень, пов'язаних із роботою експерта-поліграфолога в Україні – від правоохоронних органів до приватних структур. Вчена рада Одеського державного університету внутрішніх справ рішенням від 27.11.2017 (протокол № 3) рекомендувала словник-довідник до друку та практичного використання в діяльності поліграфологів. Програма складається з п'яти розділів, які автор вважає найактуальнішими для українського поліграфолога: тлумачні словники міжнародних і вітчизняних поліграфологічних термінів; спеціальні довідники для роботи з раніше засудженими; нормативні документи щодо організації та застосування поліграфа в правоохоронних органах України; основи фармакології; державні й міжнародні стандарти діяльності з проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа. Матеріали викладено українською, російською та англійською мовами; використані наукові й інформаційні праці супроводжено посиланнями, права на них залишено за їхніми авторами, комерційне використання програми заборонено. До розділів «Словники і довідники» та «Стандарти» дібрано відеофільми, які відкриваються лише з головної сторінки, щоб автоматичний запуск не заважав читати тексти; для перегляду нормативних документів бажане підключення до Інтернету. Програму постійно доповнюють за пропозиціями користувачів (останнє оновлення на сторінці датовано 14.08.2017), тому для отримання нових версій її радять перевстановлювати. Автор нагадує, що професія «експерт-поліграфолог» має офіційний статус за Національним класифікатором професій України ДК 003:2010 (код 2144.2), хоча назва посади поліграфолога в конкретній установі може від неї відрізнятися. Словник-довідник адресовано і тим, хто лише починає шлях в інструментальній детекції брехні, і досвідченим фахівцям, яким він допоможе освіжити знання та уніфікувати терміни в описі досліджень на поліграфі.

Ключові слова: поліграф, експерт-поліграфолог, психофізіологічне дослідження, словник-довідник, поліграфологічна термінологія, комп'ютерна програма, стандарти психофізіологічних досліджень, нормативні документи, Класифікатор професій ДК 003:2010, інструментальна детекція брехні.

Reference Dictionary for Specialists Conducting Psychophysiological Examinations Using a Polygraph

Nazarov O. A.

Abstract. Nazarov O. A. presents his computer program, a reference dictionary for specialists conducting psychophysiological examinations using a polygraph, released in Kyiv in 2017 on CD and offered for download. The author explains the need for such a tool by the fact that a polygraph examiner should always have at hand definitions of the most common polygraph terms used to describe an examination and should constantly expand the professional vocabulary of terms, expressions and explanations relevant to polygraph work in Ukraine, from law enforcement agencies to private organisa-

tions. By its decision of 27 November 2017 (minutes No. 3), the Academic Council of the Odesa State University of Internal Affairs recommended the dictionary for publication and for practical use by polygraph examiners. The program contains five sections that the author considers most relevant for Ukrainian practitioners: explanatory dictionaries of international and domestic polygraph terminology; special reference materials for work with previously convicted persons; regulations on the organisation and use of the polygraph in Ukrainian law enforcement agencies; basics of pharmacology; and national and international standards for psychophysiological examinations using a polygraph. Materials are given in Ukrainian, Russian and English, the scientific and information sources used are referenced, and commercial use is prohibited. Video films selected for the dictionaries and standards sections open only from the main page. The program is updated on the basis of users' proposals. The author also recalls that the occupation of polygraph examiner (code 2144.2) has official status under the National Classifier of Occupations of Ukraine DK 003:2010, although job titles in particular organisations may differ from it. The resource is addressed both to beginners in instrumental lie detection and to experienced specialists who need consistent terminology.

Keywords: polygraph, polygraph examiner, psychophysiological examination, reference dictionary, polygraph terminology, computer program, polygraph standards, regulatory documents, National Classifier of Occupations, instrumental lie detection.

Першоджерело: *Назаров О. А. Словник-довідник фахівця з проведення психофізіологічних досліджень з застосуванням поліграфа [Електронна програма]. Київ, 2017. CD-диск. Реферат оприлюднено в журналі 08.08.2017.*

References

1. Nazarov O. A. Slovnyk-dovidnyk fakhivtsia z provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen z zastosuvanniam polihrafa [Reference Dictionary for Specialists Conducting Psychophysiological Examinations Using a Polygraph] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/728-slovnik-dovidnik-fakhivtsya-z-provedennya-psikhofiziologichnikh-doslidzhen-z-zastosuvannyam-poligrafa (onovlena versiia vid 24.04.2023). [in Ukrainian].

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В УКРАЇНІ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Назаров О. А.

Анотація. Активне впровадження інструментальної психофізіологічної детекції брехні в комерційну та правоохоронну діяльність в Україні спонукає до стандартизації цієї сфери: потрібні єдина система оцінювання якості досліджень на поліграфі, вища якість підготовки поліграфологів та упорядкована термінологія. Назаров О. А. звертає увагу, що типові навчальні програми майже не приділяють уваги міжнародній стандартизації, і ставить за мету розкрити підходи, вимоги та світові практики, які сучасні міжнародні стандарти встановлюють для професії поліграфолога. Приводом до дослідження стало підписання наприкінці квітня 2017 р. Меморандуму про взаєморозуміння між ДП «УкрНДНЦ», що виконує функції національного органу стандартизації, і ASTM International. Автор описує технічний комітет E52 із судової психофізіології, створений у 1998 р. (близько 80 членів, 15 опублікованих стандартів), і систематизує ці стандарти в п'ять груп: проведення досліджень, інтерпретація даних і контроль якості (E1954, E2031, E2062, E2229, E2324 з протоколом Марина, E2386); базова підготовка й безперервне підвищення кваліфікації (E2000, E2064); вимоги до приладів, датчиків, програмного забезпечення та калібрування (E2063, E2439); тестування осіб, які вчинили сексуальні злочини (E2080, E2162, E2163); термінологія та етика (E2035, E2065). Скасування стандартів E2000 і E2162 пов'язано з дискусією про обсяг підготовки: 320 академічних годин і шестимісячне стажування за стандартом проти щонайменше 800 годин, яких вимагають представники Інституту поліграфа Дж. Ріда. Причини труднощів упровадження автор зводить до трьох аспектів. Перший стосується навчання: курси за наказом Мінпраці та МОН від 26.03.2001 № 127/151 тривають близько 4 тижнів (126–350 годин), навчальний день інколи сягає 12 годин, а Національна академія СБУ, яка першою отримала освітню ліцензію у 2012 р., готує фахівців трохи більше ніж за 200 годин. Другий аспект полягає у відсутності стандарту для зовнішньої оцінки (рецензування) якості досліджень і захисту прав замовника. Третій пов'язаний із порушеннями професійної етики, за які немає механізму зупинення діяльності, подібного до адвокатського. За висновком автора, умови для повноцінного впровадження міжнародних стандартів в Україні лише формуються, а подальша робота наблизить вітчизняних поліграфологів до світової професійної спільноти. Стаття стане в пригоді поліграфологам, судовим експертам, юристам і розробникам навчальних програм.

Ключові слова: поліграф, психофізіологічна детекція брехні, міжнародні стандарти, ASTM International, комітет E52, судова психофізіологія, підготовка поліграфологів, підвищення кваліфікації, контроль якості досліджень на поліграфі, професійна етика поліграфолога, стандартизація.

Problems of Implementing International Standards for the Use of the Polygraph in Ukraine

Nazarov O. A.

Abstract. The growing use of instrumental psychophysiological detection of deception in Ukrainian business and law enforcement calls for standardization: a common system for assessing the quality of polygraph examinations, better training of examiners and consistent terminology. Nazarov O. A. notes that standard training programmes in Ukraine give little attention to international stand-

ardization and describes the approaches, requirements and practices that current international standards set for the profession. The immediate context is the Memorandum of Understanding signed at the end of April 2017 between the state enterprise UkrNDNC, which acts as the national standards body, and ASTM International. The author reviews ASTM Committee E52 on Forensic Psychophysiology, set up in 1998, and groups its 15 standards into five clusters: conduct, interpretation and quality control of examinations (E1954, E2031, E2062, E2229, E2324 with the Marin protocol, E2386); basic and continuing education (E2000, E2064); instrumentation, sensors, software and calibration (E2063, E2439); testing of sex offenders (E2080, E2162, E2163); terminology and ethics (E2035, E2065). The withdrawal of E2000 and E2162 is linked to debate over training volume, with 320 academic hours and a six-month internship set against the 800 hours advocated by the John Reid polygraph institute. Three obstacles are identified in Ukraine: short courses of 126 to 350 hours under the 2001 joint ministerial order No. 127/151, no standard for external review of examination quality and protection of the client, and no mechanism for suspending examiners who breach professional ethics. The author concludes that conditions for adopting international standards in Ukraine are only emerging and that further work would bring Ukrainian examiners closer to the international professional community.

Keywords: polygraph, psychophysiological detection of deception, international standards, ASTM International, Committee E52, forensic psychophysiology, polygraph examiner training, continuing education, quality control, professional ethics, standardization.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.08.2017.*

Повний текст

Современные программы обучения полиграфологов в Украине предусматривают обсуждение со слушателями разных аспектов работы на полиграфе и формализации полученной психофизиологической информации в ходе исследования. Однако рассмотрения вопросов международной стандартизации в области психофизиологической детекции лжи как правило типовыми программами достаточного внимания не отводится, что, с нашей точки зрения, является определенным недостатком и нуждается в корректировании. Исследование вопроса международных традиций в применении полиграфа, которое привело к формированию между специалистами разных стран - полиграфологами, юристами, и специалистами других сопредельных сфер деятельности (медицинской, правоохранительной, психологической и т.п.) определенного консенсуса выступает достаточно актуальной темой для изучения и в Украине.

В конце апреля 2017 года, в Украине состоялось важное событие, связанное с подписанием нашим государством в лице государственного предприятия «Украинский научно-исследовательский и учебный центр проблем стандартизации, сертификации и качества» (ДП «УкрНДНЦ»), который выполняет функции национального органа стандартизации с международной организацией в области стандартизации ASTM International, проекта Меморандума о взаимопонимании и внедрении мировых традиций в разных сферах деятельности в Украине. Меморандум предусматривает внедрение в нашем государстве стандартов, разработанных ASTM, изучение международного опыта в области разработки стандартов, организации тренингов и обучения местных кадров в соответствующей сфере, а также взаимных визитов относительно обмена опытом. Программа подписания меморандумов о взаимопонимании ASTM International была основана в 2001

году. На сегодняшний день ASTM International имеет приблизительно 7500 своих стандартов, на которые ссылаются законы, правила, коды во многих странах мира [16].

Кроме того, ASTM International – единая международная американская организация, которая имеет непосредственное отношение и к стандартизации деятельности в области психофизиологических исследований с применением полиграфа. Все началось в 1998 году, когда ASTM International решило начать партнерство с разными профессиональными сообществами полиграфологов и создало в связи с этим в своей структуре - технический комитет E52 по судебной психофизиологии и применении полиграфа. В данное время комитет объединяет около 80 членов из частной деятельности (практики), правоохранительных органов, правительственных организаций разных стран. На счету комитета уже существует 15 опубликованных стандартов. Также, ведется разработка других стандартов, связанных с современными подходами к оборудованию (полиграфам) и психофизиологической детекции лжи. Комитет демонстрирует открытость для всех заинтересованных сторон в пределах своей компетенции, то есть судебной психофизиологии [17].

Таким образом, с учетом актуальности изучения международных традиции в области инструментальной детекции лжи, *целью* нашей статьи является рассмотрение особенностей современной международной стандартизации для понимания подходов, требований, мировых практик, которые существуют в рамках профессии полиграфолог.

Действующие международные полиграфологические стандарты условно можно разделить на 5 групп, которые охватывают 5 стандартов-практик и 10 стандартов-руководств относительно деятельности поліграфолога:

В первую группу входят стандарты и практики в области непосредственного проведения психофизиологических исследований с применением полиграфа по разным направлениям, а также интерпретации полученных результатов и внешней оценки качества проведенного исследования:

1. Стандартная практика по проведению обследований на полиграфе в области психофизиологической детекции лжи в рамкам научной работы. Условное обозначение - ASTM E1954, принята в 2005 году, обновлена в 2011. Эта практика устанавливает основной и дополнительный порядок действий по подготовке, проведению и представлению результатов исследований на полиграфе в лабораторных и полевых условиях, которые в дальнейшем используются в научной деятельности. Для общего понятия, под лабораторным исследованием понимают – приближенное к реальным условиям исследования, которое лишь напоминает ситуацию, в которую имеется желания перенести полученные результаты, или к которой приблизиться. Под полевыми исследованиями понимают - обозначение работ по сбору первичных (сырых) данных в реальных условиях, которые в дальнейшем могут использоваться в научной деятельности [1].

2. Стандартная практика для оценки качества выполненных обследований на полиграфе. Условное обозначение - ASTM E2031, принята в 1999 году, обновлена в 2016. Эта практика устанавливает основной и рекомендованный порядок действий при проведении оценки контроля качества по обследованиям в области психофизиологической детекции лжи [3]. Согласно стандарта, все документы по тестированию на полиграфе и тестовые данные должны оставаться доступными для проверки контроля качества не менее года

или до того момента, пока инцидент или обстоятельства, которые требовали проведения тестирования, не будут полностью разрешены судом, в случае с судебной экспертизой.

3. Стандартное руководство по этапам практической деятельности при проведении обследований в области психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2062, принято в 2011 году. Это руководство устанавливает основные и дополнительные элементы в процедуре проведения исследований на полиграфе [5]. Руководство описывает этапы проведения обычного исследования с применением полиграфа от предварительного изучения документов, предтестовой беседы до послетестового общения с обследуемым и написания заключения.

4. Стандартная практика по интерпретации данных в области психофизиологической детекции лжи с применением полиграфа. Условное обозначение - ASTM E2229, принята в 2009 году. Эта практика устанавливает действия по системному толкованию (интерпретация) и анализу данных, которые получаются в следствии проведенного исследования на полиграфе. Согласно стандарту, любой применяемый анализ тестовых данных должен быть правильно подобран согласно используемого формата исследования (экспертиза, скрининг, служебное расследование). Полиграфологи должны использовать лишь те методы оценки, по которым они прошли соответствующее обучение. Приемлемыми действиями при анализе полученных экспериментальных данных является их совпадение с информацией публикаций, напечатанных в рецензированных, специализированных научных журналах по которым установлено подтверждения их эффективности с помощью повторных результативных действий описанных в других публикациях [12].

5. Стандартное руководство для парного тестирования в области психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2324, принято в 2004 году, обновлено в 2011. Стандартное руководство для установления количественных оценок о достоверности предоставленных показаний свидетелями с помощью использования определенных статистических принципов к разным результатам исследований, а также использование этих оценок в интересах правосудия (протокол Марина). Этот стандарт описывает обстоятельства, при которых доказанные статистические принципы, примененные к результатам в области психофизиологической детекции лжи позволяют надежно количественно оценить достоверность или ненадежность указанных разных показаний свидетелей. Для понимания, протокол Марина — это метод, который позволяет избежать ошибок при принятии решений по двум обследуемым, свидетельства которых абсолютно противоречат друг другу. В этом случае результаты обеих обследований используются только в том случае, если один фигурант успешно прошел проверку на полиграфе, а второй нет. В противном случае результаты обеих исследований исключаются [13].

6. Стандартное руководство для проведения скринингових проверок в области психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2386, принято в 2004 году, обновлено в 2011. Это руководство устанавливает основные и рекомендованные элементы в процедурах проведения психофизиологической детекции лжи при скрининговом исследовании обследуемых [14].

Во вторую группу вошли стандарты обучения (повышение квалификации) лиц, которые планируются быть задействованными в работе, связанной с инструментальной детекцией лжи:

1. Стандартное руководство по описанию минимального базового образования и профессиональной подготовки для лиц, которые принимают участие в детекции лжи (психофизиологическом выявлении обмана). Условное обозначение - ASTM E2000, принято в 2005 году, имеет особый статус по состоянию на теперь, а именно название изъятого стандарта с 2014 года. Это руководство охватывает минимальное базовое образование и необходимую профессиональную подготовку для лиц, которые принимают участие в психофизиологической детекции лжи с применением приборов, которые показывают физиологические реакции в области верхнего и нижнего дыхания, изменения активности электрической проводимости и сопротивления кожи, изменения частоты пульса и относительного артериального давления [2].

2. Стандартное руководство по минимальному объему периодической беспрерывной образовательной подготовки (повышение квалификации) для лиц, которые занимаются психофизиологической детекцией лжи. Условное обозначение - ASTM E2064, принято в 2000 году, обновлено в 2014. Это руководство устанавливает минимальный объем беспрерывной образовательной подготовки (повышение квалификации), которое необходимо проходить лицам, которые принимают участие в работе по проведению обследований на полиграфе [7]. Необходимое количество минимальных часов обучения для поддержания профессиональной квалификации - 40 часов в течении двух календарных лет, начиная с даты окончания базового курса обучения.

В третью группу вошли стандарты относительно требований к приборам (аппаратуре), датчикам и программному обеспечению, которые помогают записывать психофизиологические показатели детекции лжи для их использования в правоохранительной или судебной деятельности, например, в уголовных делах. Данные требования установлены лишь для юридически значимых ситуаций (суд, правоохранительная деятельность):

1. Стандартная практика по проверке калибровки и функциональных возможностей полиграфов, которые применяются при проведении обследований в области судебной психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2063, принята в 2012 году. Эта практика предусматривает рекомендации по калибровке приборов (аналоговых и цифровых компьютеризированных аппаратов), которые активно применяются в психофизиологической детекции лжи (установлению истины) с целью функциональной их проверки работоспособности, т.е. полиграфа. Как минимум такие приборы должны одновременно записывать у индивида дыхательную, сердечно-сосудистую активность и электрическую проводимость, и сопротивление кожи. Аналоговые, компьютерные полиграфы могут калиброваться полиграфологами, заводом-производителем, физическими лицами, уполномоченными производителем. Калибрование проводится путем распечатывания калибровочной полиграммы [6].

2. Стандартное руководство для приборов, датчиков, программного обеспечения, которое используется в судебной психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2439, принято в 2009 году, обновлено в 2016. Это руководство охватывает минима-

льные требования к инструментам (аналоговых и цифровых компьютеризированных аппаратов), датчиков и программному обеспечению, которое используется в судебно-психофизиологической детекции лжи. Акцент в стандарте делается на минимальное количество записываемых каналов. Как минимум, такие приборы должны одновременно записывать дыхательную, электрическую проводимость и сопротивление кожи, и сердечно-сосудистую деятельность человека [15].

Четвертая группа – это стандарты обучения и требований к практической деятельности полиграфологов, которые работают с лицами совершившими сексуальные преступления.

1. Стандартное руководство по клиническим обследованием в области психофизиологической детекции лжи сексуальных преступников. Условное обозначение - ASTM E2080, принято в 2014 году. Это руководство определяет порядок действий при проведении тестирования сексуальных преступников в ходе их клинического обследования с применением полиграфа (CPE), включительно, но не исключая также осужденных, после вынесения им приговора (PCSOT). Это типичный вариант психофизиологической детекции лжи специально предназначенный для предоставления помощи в лечении и надзоре за лицами, которые совершили сексуальные преступления, а также находятся на испытательном сроке, условно-досрочному освобождению или альтернативных вариантах отсрочек судебного приговора (юридического наказания) [9].

2. Стандартное руководство по минимальному повышению квалификации лиц, которые проводят тестирование в области психофизиологической детекции лжи сексуальных преступников. Условное обозначение - ASTM E2162, принято в 2007 году, имеет особый статус по состоянию на теперь, а именно название изъятого стандарта с 2016 года. Это руководство устанавливает минимальный уровень требований к повышению квалификации для лиц, которые занимаются психофизиологической детекцией лжи сексуальных преступников [10].

3. Стандартное руководство по минимальным требованиям к подготовки экзаменаторов в области психофизиологической детекции лжи, которые проводят тестирование лиц, совершивших преступления сексуального характера и находятся на лечении, условно-досрочном освобождении (испытательном сроке) или других подобных программах. Условное обозначение - ASTM E2163, принято в 2006 году, обновлено в 2014. Это руководство устанавливает минимальные требования обучения экспертов-полиграфологов занятых в программах работы с лицами, которые находятся на лечении, или условно-досрочное освобождение за сексуальные преступления [11]. Основным требованием допуска к прохождению специального обучения является наличие у студентов базовой минимальной подготовки к проведению исследований с применением полиграфа. Общий академический курс длится – 40 академических часов.

Ну и пятая группа – это терминологические стандарты и этические требования к поведению полиграфолога в профессиональной деятельности:

1. Стандартная терминология, которая относится к судебной психофизиологии. Условное обозначение - ASTM E2035, принята в 2012 году. Это термины и соответствующие им определение (дефиниции), которые используются в судебной психофизиологии. В

данный словарь не включены юридические или научные термины, которые изложены в других легкодоступных источниках [4].

2. Стандартное руководство по этическим требованиям к экспертам в области психофизиологической детекции лжи. Условное обозначение - ASTM E2065, принято в 2011 году. Цель этого руководства установить единые этические требования для всех лиц, которые занимаются судебной психофизиологической детекцией лжи [8].

Среди приведенных стандартов, как уже отмечалось - 2 имеют особый статус, а именно название изъятого стандарта - ASTM E2162 (повышение квалификации для лиц, которые могут привлекаться к работе с сексуальными преступниками) и ASTM E2000 по описанию минимального базового образования и профессиональной подготовки полиграфологов. Указанное обусловлено существующими в мире дискуссиями относительно повышения качества как общей (базовой) подготовки, так и специального периодического повышения квалификации полиграфологов. Так, представители института полиграфа Дж.Рида (США) отмечают, что подготовка полиграфологов должна включать минимум 800 академических часов обучения. Для примера, в настоящее время согласно стандартам, базовое образование полиграфолога должно составлять 320 академических часов (10 недель) стационарного обучения и 6 месячную стажировку после обучения. К инструкторам обучения также существуют определенные требования. Они должны иметь высшее образование, 3 года стажа работы полиграфологом и 200 проведенных исследований связанных с тем направлением тестирования по которому они проводят обучение. Для специального периодического повышения квалификации специалистов полиграфологов, которые работают с сексуальными преступниками прописанное требование проходить его не реже один раз в 2 года общим объемом 20 академических часов.

По нашему мнению, причины проблем внедрения международных стандартов в Украине необходимо рассматривать в трех основных аспектах.

Первая это обучение. В Украине обучение профессии полиграфолог происходит в соответствии с приказом Министерства труда и социальной политики Украины и Министерства образования и науки Украины № 127/151 от 26.03.2001, зарегистрированного в Министерстве юстиции Украины 6 апреля 2001 г. под № 315/5506. "Об утверждении Положения о профессиональном обучении работникам на производстве" путем краткосроч-

ных или долгосрочных курсов повышения квалификации, как на базе высших учебных заведений, объемом от 126 до 350 академических часов, при общей продолжительности курса подготовки около 4 недель, так и на базе частных предприятий путем курсового обучения. Продолжительность учебного дня для студентов иногда достигает у некоторых учителей 12 часов в сутки, при том, что стандарт E200 запрещает требовать от студентов посещать занятия более 8 часов в день для возможности качественного усвоения изучаемого материала. Фактически, законодателем "моды" в области обучения полиграфологов, в Украине, можно считать Национальную академию Службы безопасности Украины, которая первая открыла в 2012 году образовательную лицензию на деятельность в данном вопросе для сотрудников своего ведомства, в следствии отсутствия лицензии на подготовку специалистов с высшим психологическим образованием в данном ведомственном ВУЗе. Академический объем подготовки полиграфологов в этом учебном заведении составляет чуть больше 200 учебных часов. Тогда как даже в стане агрессоре россии, в Институте криминалистики ФСБ рф, согласно российского стандарта СТО РАЭБУР 51-01-99 «Порядок подготовки специалистов по опросам с использованием полиграфа (полиграфологов)», процесс подготовки специалистов полиграфологов, еще с 1999 года, длится 6-8 недель в объеме до 320 академических часов [18].

Вторая проблема – это качество проводимых исследований и возможность проведения их внешней оценки, т.е. рецензии. К сожалению, неодиночными являются случаи, когда граждане после прохождения полиграфа, публикуют в социальных сетях свои положительные результаты проверки на полиграфе, например, в стране, которая имеет высокий уровень коррупции, выявляется частый предприниматель, который никогда не участвовал в совершении коррупционного действия за свою жизнь или никогда не уклонялся от уплаты налогов, однако этот же гражданин демонстрируя свой положительный результат на полиграфе в социальной сети, в переписке, общении с друзьями, под их давлением и "стебом", позволяет себе сделать признание, что все таки он, как каждый нормальный предприниматель, который вынужден "выживать", все таки, иногда взятки давал и от налогов уклонялся, но в исключительно малых размерах, однако при исследовании на полиграфе полиграфологом этого установлено не было, а значит эти случаи в его жизни были не те, которые являются существенными. Оценить эти случаи

как те, которые были существенными или нет, конечно же, после положительно результата полиграфа, уже не предоставляется возможным. Такие случаи, могут указывать на неверность избранных методов исследования полиграфологом или ошибки в сформулированных вопросах обследуемому в начале тестирования, однако при отсутствии соответствующего стандарта не дают возможности провести внешнюю оценку (рецензию) качества выполненной работы специалистом и защитить права потребителя, то есть заказчика, в случае некачественно предоставленной ему полиграфологом услуги в виде проведенного тестирования.

Третья проблема – это соблюдения профессиональной этики в работе полиграфолога. Если при нарушении закона привлечь к ответственности полиграфолога еще возможно, то в случае если им допускается неэтическое поведение связанное с участием в мероприятиях, которые могут вводить людей в заблуждение относительно действительных возможностей тестирования на полиграфе, например проведения тестирований с целью установить наличие чувств к возлюбленной или супругу или использование авторских трудов без необходимых ссылок на них как на первоисточник, особенно это касается наполнения сайтов полиграфологов, которые рекламируют свою коммерческую деятельность, используя при этом большое количество авторских статей, видеоматериалов, даже специально исключая любую информацию о подлинном их авторе, т.е. самостоятельно редактируя текст первоисточника или не этических высказываний относительно других коллег унижающих их честь и достоинство, в том числе пытаясь искаженно скомбинировать факты, таким образом чтобы они по умолчанию указывали на "зраду" и низкие моральные качества оппонента-полиграфолога, которого таким образом хочется унизить, нанеся ущерб его деловой репутации. Возможность приостановить осуществление профессиональной деятельности таким «неэтичным» полиграфологам, как это имеется например у украинских адвокатов, фактически отсутствует, кроме обращения только в суд в гражданском порядке, с соответствующим иском о возмещении убытков связанных с нарушения авторских прав или унижением чести, достоинства и деловой репутации. Однако, Международные традиции (стандарт E2065) в связи с этим напрямую указывают, что разработка стандартов на началах консенсуса (договоренности), которые практикующие специалисты полиграфологи признают как свою коллективную ответственность перед личным и общественным благосостоянием, показывает зрелость конкретной области профессиональной деятельности. Стандарты, разработанные на началах консенсуса, требуют от всех экспертов-полиграфологов соблюдать кодекс этики, кото-

рый ставит профессию полиграфолог выше личных интересов на благо справедливости и общества, которому они служат. Принадлежность лица к профессиональной общественной организации является обязательным условием внедрения стандартов и правил, разработанных на началах консенсуса.

Выводы: процесс формирования в Украине необходимых условий для полноценного внедрения Международных стандартов в области инструментальной детекции лжи с применением полиграфа только зарождается. Происходит постепенное внедрение новых правил, например, в направлении требований к техническим приборам, то есть полиграфам, которые должен использовать эксперт-полиграфолог в своей профессиональной деятельности, предусматривающий обязательное проведение так называемого калибровочного испытания, направленного на проверку функциональной работоспособности полиграфа. Отсутствие стандартизированной, нормативной регламентации деятельности украинского полиграфолога, исключаем сферу деятельности определенных правоохранительных органов, где были приняты уже соответствующие нормативные документы, только указывает на то, что, работа по реформированию области инструментальной детекции лжи в рамках адаптации украинских реалий к международным традициям только начинает свой путь и при ее продолжении, будет только способствовать повышению уровня профессионального единства отечественных специалистов с полиграфологами разных стран, ускорению процесса украинской профессиональной интеграции в мировое профессиональное полиграфологическое сообщество, а так же содействие формированию благоприятного климата для дальнейшего развития профессии полиграфолог в Украине.

Список использованных источников:

1. ASTM E1954-05 (2011) Standard Practice for Conduct of Research in Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph). Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E1954.htm

2. ASTM E2000-05 (Withdrawn 2014) Standard Guide for Minimum Basic Education and Training of Individuals Involved in the Detection of Deception (PDD). Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2000.htm

3. ASTM E2031-99 (2016) Standard Practice for Quality Control of Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2031.htm

4. ASTM E2035-12 Standard Terminology Relating to Forensic Psychophysiology. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2035.htm

5. ASTM E2062-11 Standard Guide for PDD Examination Standards of Practice. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2062.htm

6. ASTM E2063-12 Standard Practice for Calibration and Functionality Checks Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2063.htm

7. ASTM E2064-00 (2014) Standard Guide for Minimum Continuing Education of Individuals Involved in Psychophysiological Detection of Deception (PDD). Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2064.htm

8. ASTM E2065-11 Standard Guide for Ethical Requirements for Psychophysiological Detection of Deception (PDD) Examiners. Access mode: https://www.astm.org/Standards/E2065.htm

9. ASTM E2080-14 Standard Guide for Clinical Psychophysiological Detection of Deception (PDD) Examinations for Sex Offenders. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2080.htm

10. ASTM E2162-07 (Withdrawn 2016) Standard Guide for Minimum Continuing Education of Individuals Involved in Psychophysiological Detection of Deception (PDD) Testing of Sex Offenders. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2162.htm

11. ASTM E2163-06 (2014) Standard Guide for Minimum Training Requirements for Examiners Conducting Psychophysiological Detection of Deception (PDD) Testing of Sex Offenders in Treatment, Probation or Other Similar Programs. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2163.htm

12. ASTM E2229-09 Standard Practices for Interpretation of Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Data. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2229.htm

13. ASTM E2324-04 (2011) Standard Guide for PDD Paired Testing. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2324.htm

14. ASTM E2386-04 (2011) Standard Guide for the Conduct of PDD Screening Examinations. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2386.htm

15. ASTM E2439-09 (2016) Standard Guide for Instrumentation, Sensors and Operating Software Used in Forensic Psychophysiological Detection of Deception (Polygraph) Examinations. Режим доступа: https://www.astm.org/Standards/E2439.htm

16. Підписання меморандуму про взаєморозуміння між ДП «УКРНДНЦ» та ASTM International. Режим доступа: http://uas.org.ua/ua/news/2821

17. Committee E52 on Forensic Psychophysiology. Режим доступа: https://www.astm.org/COMMITTEE/E52.htm

18. Подготовка специалистов полиграфологов. ООО «АРЕОПАГ- ЦЕНТР». Режим доступа: http://www.liedetector.ru/upload/СТОРАЭБУР%2051-01-99%20на%20подготовку%20специалистов.pdf

References

1. Nazarov O. A. Problemy vprovadzhennia mizhnarodnykh standartiv u sferi zastosuvannia polihrafa v Ukraini [Problems of Implementing International Standards for the Use of the Polygraph in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/733-problemy-vnedreniya-mezhdunarodnykh-standartov-v-oblasti-primeneniya-poligrafa-v-ukraine (onovlena versiia vid 04.09.2017). [in Ukrainian].

1.3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СПІВРОБІТНИЦТВО

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА У ФБР США: АЛЬТЕРНАТИВНІ Й ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Макконнелл Б., Вебер Т. Дж.

Реферат. Традиційний порівняльний тест на поліграфі (Comparison Question Test, CQT) виявляє обман у відповідях на прямі звинувачувальні запитання, тоді як тест на виявлення прихованої інформації (Concealed Information Test, CIT), відомий також як тест на знання винного, спрямований на виявлення обізнаності особи з обставинами злочину. Макконнелл Б., відставний спеціальний агент ФБР і поліграфолог Національного агентства геопросторової розвідки США, та Вебер Т. Дж., колишній федеральний інструктор з поліграфа, у статті, опублікованій у FBI Law Enforcement Bulletin у серпні 2014 р., обґрунтовують переваги CIT для розслідування злочинів. На прикладі вбивства в покинутому будинку автори показують, як слідчі відбирають деталі місця події (розбите вікно, закривавлений ніж, рушник, клейка стрічка, спальний мішок), зберігають їх у таємниці й будують запитання, де ключовий варіант (ніж) розміщено серед контрольних. Обстежуваний відповідає «ні» на всі запитання; у причетної особи фізіологічні реакції на ключові елементи вирізняються, а невинуватий за великої кількості тестів майже не може випадково реагувати на більшість із них. Точність рішення зростає з кількістю ключових елементів, які мають бути значущими для злочинця й добре запам'ятовуватися (знаряддя, предмети, пов'язані з метою злочину, непередбачені перешкоди, викрадені цінності), а не кольорами чи числами. Автори посилаються на японську практику, де CIT з 1950-х рр. є основною технікою (понад 5000 тестів щороку), і вказують на її доцільність для повторного обстеження, наприклад коли справа про зникнення дитини переростає в справу про вбивство, а також для осіб із психопатією; емоційний стан обстежуваного менше впливає на точність CIT, ніж CQT. Водночас одне федеральне відомство застосовує CIT лише в 10 % розслідувань через брак або розголошення ключових фактів. До реферату журнал додав коментар американського поліграфолога Девіса Г. Ф. про те, що успіх CIT залежить від збереження ключової інформації до допиту. Праця корисна слідчим і поліграфологам, які планують обстеження на ранніх етапах розслідування.

Ключові слова: тест на виявлення прихованої інформації, тест на знання винного, порівняльний тест, ключові елементи, огляд місця події, поліграф, розслідування вбивств, японська практика, ФБР.

Features of Polygraph Use in the US FBI: Alternative and Traditional Approaches

Makkonnell B., Veber T. Dzh.

Abstract. The traditional polygraph Comparison Question Test (CQT) detects deception in response to direct accusatory questions, whereas the Concealed Information Test (CIT), also known as the Guilty Knowledge Test, is designed to detect a person's knowledge of crime details. McConnell B., a retired FBI special agent and polygraph examiner with the National Geospatial-Intelligence Agency, and Weber T. J., a former federal polygraph instructor, argue in the FBI Law Enforcement Bulletin (August 2014) for wider use of the CIT in criminal investigations. Using a homicide in a vacant house as an

example, they show how investigators select crime scene details such as a broken window, a bloody knife, a towel, duct tape and a sleeping bag, keep them confidential and build questions in which the key item, the knife, is embedded among control items. The examinee answers no to every question; a perpetrator's physiological reactions to key items stand out, while an innocent person is almost certain not to react to most key items across numerous tests. Accuracy grows with the number of key items, which should be salient and memorable to the offender, such as the weapon, objects tied to the criminal objective, unexpected interruptions or stolen valuables, rather than colours or numbers. The authors cite Japanese practice, where the CIT has dominated since the 1950s with more than 5,000 tests a year, and recommend it for repeat examinations, for example when a missing child case becomes a homicide, and for psychopathic offenders, noting that emotional state affects CIT accuracy less than CQT accuracy. One federal agency, however, uses the CIT in only 10 % of investigations because key facts are lacking or disclosed. The journal's version adds a comment by the American examiner Davis G. F.

Keywords: Concealed Information Test, Guilty Knowledge Test, Comparison Question Test, key items, crime scene analysis, polygraph, homicide investigation, Japanese practice, FBI.

Першоджерело: *McConnell B., Weber T. J. The Concealed Information Test: An Alternative to the Traditional Polygraph. FBI Law Enforcement Bulletin. 2014. August 5.*[2][3] *Реферат оприлюднено в журналі 30.03.2017.*

References

1. Makkonnell B., Veber T. Dzh. Osoblyvosti vykorystannia polihrafa u FBR SSHA: alternatyvni y tradytsiini pidkhody [Features of Polygraph Use in the US FBI: Alternative and Traditional Approaches] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/689-alternativnye-traditsionnym-metodicheskie-podkhody-v-ssha-pri-ispolzovanii-poligrafa (onovlena versiia vid 01.04.2017). [in Ukrainian].

2. McConnell B., Weber T. J. The Concealed Information Test: An Alternative to the Traditional Polygraph. FBI Law Enforcement Bulletin. 2014. August 5. URL: https://leb.fbi.gov/2014/august/the-concealed-information-test-an-alternative-to-the-traditional-polygraph (data zvernennia: 04.11.2026).

3. McConnell B., Weber T. J. The Concealed Information Test: An Alternative to the Traditional Polygraph. FBI Law Enforcement Bulletin. 2014. August 5. URL: https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/the-concealed-information-test-an-alternative-to-the-traditional-polygraph (data zvernennia: 04.11.2026).

ЕЛЕМЕНТИ ГРАФОЛОГІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОФАЙЛІНГУ: ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ФАРМАГЕЙ, ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Анотація. Редакційна замітка за інформацією лабораторії інформаційно-психологічних технологій Олександра Потеряхіна повідомляє про науково-практичний семінар «Політичний профайлінг: цілі, методи і сфери використання», що відбувся 16 червня 2017 р. в Інституті стратегічних досліджень «Нова Україна». Організатори: Українська асоціація неінструментальної детекції брехні, Центр українського профайлінгу, Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна» та Brain workers club «PETRYKART». Читачам запропоновано відеофрагмент виступу О. І. Фармагея, доктора психологічних наук, наукового консультанта Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, «Елементи графології в політичному профайлінгу». Замітку доповнено довідкою з Вікіпедії про графологію, яку сучасна наука відносить до протонаукових учень.

Ключові слова: політичний профайлінг, графологія, профайлінг, неінструментальна детекція брехні, почерк, науково-практичний семінар.

Першоджерело: *Фармагей А. И. Элементы графологии в политическом профайлинге : выступление на научно-практическом семинаре «Политический профайлинг: цели, методы и сферы использования» (Киев, Институт стратегических исследований «Нова Украина», 16 июня 2017 г.) [Видео]. YouTube.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 16.08.2017.*

Повний текст

Відео: https://www.youtube.com/embed/fcMsbI-CDYs

Согласно определения термина из Википедии, - Графоло́гия (от др.-греч. γράφω — «пишу» и λόγος — «учение») — учение, согласно которому существует устойчивая связь между почерком и индивидуальными особенностями личности. Хотя вплоть до второй половины XX века методы графологии рассматривались как позволяющие исследовать индивидуальные особенности человека в психологии, в современной науке это учение относится к протонаучному способу мышления. Протонау́ка (от др.-греч. πρῶτος «первичный» и наука) — собирательное название для исторических философских дисциплин, которые существовали до разработки научного метода и стали впоследствии действительными науками (алхимия - химия, астрология - астрономия, графология - почерковедение и т.д.).

References

1. Elementy hrafolohii v politychnomu profailinhu: Oleksandr Ivanovych Farmahei, doktor psykholohichnykh nauk, starshyi naukovyi spivrobitnyk : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/729-elementy-grafologii-v-politicheskom-profajlinge (onovlena versiia vid 23.08.2022). [in Ukrainian].

2. Farmagey A. I. Elementy grafologii v politicheskom profaylinge : vystuplenie na nauchno-prakticheskom seminare "Politicheskiy profayling: tseli, metody i sfery ispolzovaniya" (Kiev, Institut strategicheskikh issledovaniy "Nova Ukraina", 16 iyunya 2017 g.) [Video]. You-

Tube. URL: https://www.youtube.com/embed/fcMsbI-CDYs (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у липні–серпні 2017 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	експертиза проектної документації	100
2	почеркознавча експертиза	87
3	судово медична експертиза	65
4	психофізіологічна експертиза	48

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «психофізіологічна експертиза» (різкий сплеск), «експертиза проектної документації» (+400 %), «почеркознавча експертиза» (+60 %).

У ЖУРНАЛІ

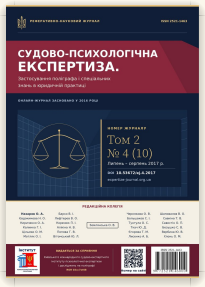
Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	Елементи графології в політичному профайлінгу: Олександр Іванович Фармагей, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник	5 554
2	*Назаров О. А.* Словник-довідник фахівця з проведення психофізіологічних досліджень з застосуванням поліграфа	4 818
3	*Коровін В. В., Сошников А. П.* Способи виявлення протидії поліграфним перевіркам	4 102
4	*Макконнелл Б., Вебер Т. Дж.* Особливості використання поліграфа у ФБР США: альтернативні й традиційні підходи	4 027
5	*Назаров О. А.* Проблеми впровадження міжнародних стандартів у сфері застосування поліграфа в Україні	3 223

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2017. Т. 2, № 4 (10). 37 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2017. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/844-2017-4-17.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2017. Vol. 2, No. 4 (10). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2017. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne ok-

horoniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Public Law 115-50. Rapid DNA Act of 2017 GovInfo (U.S. Government Publishing Office). URL: https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-115publ50/html/PLAW-115publ50.htm (data zvernennia: 04.11.2026).

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.07.2017–31.08.2017 [Google Trends: Search Term "ekspertyza", Ukraine, 01.07.2017–31.08.2017]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2017-07-01%202017-08-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2017. Том 2, № 4 (10)
липень–серпень 2017 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 37 с.

DOI 10.53672/ej.4.2017. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua